

17.5.2021

Sivistysvaliokunnalle

Sivistysvaliokunnan pyyntö kirjallisesta lausunnosta, 12.5.2021

VNS 3/2021 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025

Sivistysvaliokunta pyytää valtiovarainministeriön lausuntoa aiheesta Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022—2025 (VNS 3/2021 vp). Kiireellisestä aikatauluista johtuen valtiovarainministeriön lausunto koskee vain niitä kysymyksiä, joihin pyydettiin kiinnittämään erityistä huomiota.

Koulutuspoliittinen selonteko sisältää useita laajoja koulutuksen lainsäädännön uudistuksia koskevia ehdotuksia, jotka käytännössä kaikki jäävät tulevien poliittisten päätösten varaan. Selonteossa ei käsitellä vielä ehdotusten toteuttamisen priorisointia, ajoituksia tai mahdollisia lisärahoitustarpeita. Julkisen talouden suunnitelma sisältää joitakin koulutuspolitiikan selonteon tavoitteita tukevia, taloudellisesti merkittäviä määrärahaesityksiä, jotka vahvasti liittyvät myös koronapoikkeusajasta aiheutuvien ongelmien korjaamiseksi (liittyen epätasa-arvoon sekä osaamisvajeen syntymiseen).

Varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon toteutumisen suhteen on havaittu epätasa-arvoa, jota ensimmäisten havaintojen perusteella korona-aika korosti entisestään. Tavoite osallistumisasteen nostamisesta on kannatettava. Laadun ja tasa-arvon edistämiseksi on varattu kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen (ja vuoden 2022 osalta OKM:n avustuksiin) yhteensä 15 milj. euroa vuodessa. Varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelman toteuttamista jatketaan kehyskaudella aiempien päätösten mukaisesti; varhaiskasvatuksen osalta kehitetään mm. kolmiportaisen tuen mallia varhaiskasvatukseen ja pilotoidaan kaksivuotista esiopetusta. Varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan osoitetaan yhteensä 80 milj. euroa v. 2022, kun otetaan huomioon hallituksen tulevaisuusinvestointeihin liittyvä 30 milj. euron lisäys.

Erityisesti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kohortit ovat pienenevässä lähivuosina. Koulutuspoliittisen selonteon mukaan ”2020-luvulla osa koulutuksen rahoitustarpeesta katetaan kohdentamalla ikäluokkien pienemisestä johtuvia valtion rahoitusosuudesta säästyviä määrärahoja selonteon tavoitteiden mukaisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen lainsäädännön ja rahoituksen kokonaisuudistuksen toimeenpanoon julkisen talouden tilanne huomioiden.” VM huomauttaa tavoitteeseen liittyen, että julkisen talouden tilanne on haastava koko kehyskaudella.

Perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan osoitetaan 60 milj. euroa ja perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelman toteuttamista jatketaan kehyskaudella aiempien päätösten mukaisesti.

Oppivelvollisuuden laajentaminen etenee hyväksytyin lainsäädännön mukaisesti, mikä tukee koulutuspoliittisen selonteon tavoitteita mm. tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suhteen. *Maahanmuuttajien kotouttamiskoulutukseen* lisätään 1,4 milj. euroa vuosittain koko kehyskaudelle ja oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen määräytymisperusteiden uudistamisen kokeiluun 3,7 milj. euroa vuosittain v. 2022—2024. *Etsivän nuorisotyön* laajennuksen resursseja vahvistetaan kertaluonteisella 4,5 milj. euron lisäyksellä v. 2022. Lisäksi kunnille korvataan aiemmin veikkausvoittovaroilla rahoitetun toiminnan osalta 6,6 milj. euroa v. 2022 ja 5,9 milj. euroa v. 2023 sekä arpajaisverotuoton aleneman vaikutuksia 2,1 milj. euroa v. 2021—2022. *Jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämiseen* sekä perhevapailla olevien *luku- ja kirjoitustaidon ja perustaitojen parantamiseen* kohdennetaan 2 milj. euroa v. 2022 ja 12 milj. euroa vuosina 2023—2024, josta kuntatalouteen arvioidaan kohdistuvan 1,4 milj. euroa v. 2022 ja 5,6 milj. euroa vuosina 2023—2024. *Maahanmuuttajien osaamiskeskustoimintaan* kohdistetaan 2,5 milj. euroa v. 2022. *Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden* henkilöstömitoitusta vahvistetaan hallitusohjelman mukaisesti (vuonna 2022 sosiaalityöntekijä/35 lasta ja vuodesta 2024 eteenpäin sosiaalityöntekijä/30 lasta), millä voi olla positiivista vaikutusta sijoitettujen lasten ja nuorten pärjäämiseen.

Koulutuspoliittinen selonteko sisältää ajatuksen varhaiskasvatukseen, sekä esi- ja perusopetuksen lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmän kokonaisuudistuksesta. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta koskevat rahoitusjärjestelmäudistukset on tarkoituksenmukaista kytkeä kunnan peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen, jota on tarkoitus) kehittää sote-uudistuksen jälkeen.

Valtion tuki kunnille koronakriisistä johtuen on ollut tuntuva. Vuoden 2020 n. 3 mrd. euron koronakompensaatio on osoittautunut vähintään koronasta aiheutuvia taloudellisia menetyksiä suuremmaksi, laskentatavasta riippuen kuntien ”ylijäämä” tukiin liittyen on vähintään 1,1 mrd. euroa. Myös vuonna 2021 valtio on luvannut kompensoida kunnille aiheutuvat kustannukset¹ joten vuosien 2020—2021 tuet nostavat kuntatalouden väliaikaisesti pinnalle. Voidaan arvioida, että elvyttävä kuntatalouspolitiikka on merkittävästi vähentänyt esim. lomautuksia ja niistä seuraavia negatiivisia vaikutuksia myös opetus- ja kulttuuripalvelujen tuotannossa. Kuntien koronatukemisen tarpeen oletetaan päättyvän vuoteen 2021, eikä julkisen talouden suunnitelma sisällä uusia määrärahoja tuen jatkamiseksi.

Rahapelitoiminnan tuotot

Viime vuosiin verrattuna Veikkaus Oy:n tuloutuksen arvioidaan jäävän selvästi aiempaa tasoa alhaisemmaksi. Kehitykseen vaikuttavat pelihaittojen torjuntaan liittyvät toimet sekä Veikkaus Oy:n markkinaosuuden supistuminen, jonka taustalla on kilpailun kiristyminen digitaalisen pelaamisen osalta. Kehyskauden lopulla tuloutuksen arvioidaan olevan yhteensä 624 milj. euroa. Veikkausvoittovarat kohdennetaan arpajaislaissa määritellyn mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön (53 %), maa- ja metsätalousministeriön (4 %) ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön (43 %) kesken.

¹ Vuoden 2021 korona-avustukset: 1,66 mrd. sote-korona-avustuksiin + 0,3 mrd. vos korotus + 0,5 mrd. yhteisöveron jako-osuus korotus + euromääräisesti pienemmät muiden hallinnonalojen avustukset.

Vuosien 2022 ja 2023 osalta rahapelitoiminnan tuottojen tuloutuksen laskua kompensoidaan edunsaajille. Kompensaatio on 330 milj. euroa v. 2022 ja 305 milj. euroa v. 2023. Arpajaisveron alentamisen vaikutusta tässä kokonaisuudessa on n. 80 milj. euroa vuodessa.

Rahapelitoiminnan tuottojen alenemista kompensoidaan

- Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla v. 2022 yhteensä 174 milj. eurolla ja v. 2023 yhteensä 161 milj. eurolla.
- Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla kompensaatio on yhteensä n. 143 milj. euroa v. 2022 ja 132 milj. euroa v. 2023. Tässä on vuosittain huomioitu 50 milj. euron verran jakamattomien voittovarojen käyttöä.
- Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla rahapelitoiminnan tuottojen alenemista kompensoidaan v. 2022 yhteensä 13 milj. eurolla ja v. 2023 yhteensä 12 milj. eurolla.

Arpajaislain 17a§:n mukaan Veikkaus Oy:n urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen sekä nuorisotyön edistämiseen tarkoitettua tuotosta käytetään:

- 1) 25 prosenttia urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen;
- 2) 17,5 prosenttia tieteen edistämiseen;
- 3) 38,5 prosenttia taiteen edistämiseen;
- 4) 9 prosenttia nuorisotyön edistämiseen;
- 5) 10 prosenttia 1–4 kohdassa säädettyihin tarkoituksiin valtion talousarviossa vuosittain tarkemmin päätettävällä tavalla.

Budjettineuvos

Tero Tyni